

- © Árva Beáta, 2022
© Bán Dániel, 2022
© Bodzási Balázs, 2022
© Boóc Ádám, 2022
© Burai-Kovács János, 2022
© Csajági Tímea, 2022
© Cserép Viktor Előd, 2022
© Deli Zsófia, 2022
© Faludi Zoltán, 2022
© Ferenczy Kristóf, 2022
© Kecskés László, 2022
© Korom Veronika, 2022
© László András Dániel, 2022
© Lukács Józsefné, 2022
© Németh H. Gábor, 2022
© Pólya Beatrix, 2022
© Radics György Viktor, 2022
© Rátky Miklós, 2022
© Schmidt Richárd, 2022
© Szakál Róbert, 2022
© Timár Kinga, 2022
© Tóth Máté, 2022
© Tran, Hien, 2022
© Varga István, 2022
© Wallacher Lajos, 2022
© Okányi Zsolt, 2022

© ORAC Kiadó Kft., 2022

A kézirat lezárva:
2022. november 17.

A kötet megjelenését
a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal támogatta.

A kiadó számára minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

ISSN 2732-219X

Budapest, 2022
Az ORAC Kiadó Kft. kiadása
Felelős kiadó: dr. Frank Ádám, a kft. ügyvezetője
Internet: www.orac.hu
E-mail: info@orac.hu
Felelős szerkesztő: dr. Bulyovszky Csilla
Tipográfia és műszaki szerkesztés: Harkai Éva

BODZÁSI BALÁZS¹A VIS MAIOR HATÁSA A SZERZŐDÉSES
VISZONYOKRA A COVID-19 JÁRVÁNY TÜKRÉBEN1. A PACTA SUNT SERVANDA ELVE ÉS AZ AZ ALÓLI
KIVÉTELEK

A pacta sunt servanda elve a 19. század elején kialakult és számos nyugat-európai kódexben megjelenő klasszikus szerződési jogi alapelv, amely a gazdasági individualizmuson, valamint a szerződéses viszonyokba történő korlátozott beavatkozás dogmáján alapult.² Ez a tétel törvényi szintű megjelenésekor nemcsak a szerződésnek a felek kötelező voltát jelentette, hanem azt is, hogy bíróság nem módosíthatja a szerződést.³ A pacta sunt servanda elv emellett a szerződés természetbeni teljesítésének a kötelezettségét is jelenti, amelyhez képest a kártérítés csak másodlagos.⁴

A 20. századi gazdasági, társadalmi krízishelyzetek a szerződéses szabadság korlátozásához vezettek. A magánjogi szabályozás különösen a világháborúk és a nagy gazdasági válságok hatására alakult át.⁵ Jogszabályi szinten is elismerést nyert a pacta sunt servanda elvének az áttörése, az ez alóli kivételként pedig számos esetben elismerést nyert a clausula rebus sic stantibus elve.⁶ Ez utóbbi elvet a hatályos magyar Ptk. is több helyen kimondja.⁷ Ugyancsak elismerést nyertek a szerződési szabadság alkotmányos korlátai is.⁸

¹ Dr. Bodzási Balázs, közjegyző, tudományos főmunkatárs, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

² A pacta sunt servanda elv a kontinentális európai jogokban először a 18. század közepén jelent meg törvényi szinten. Elsőként ezt a tételt az 1756. évi bajor Landrecht, majd az 1794-es porosz Landrecht, illetve az ezen kódexeket megalkotó jogtudósok mondták ki. Ezt követően jelent meg az 1804-es francia Code Civilben, majd a 19. században számos más magánjogi törvénykönyvben is. Erről lásd: Földi András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2020. 467–469.

³ Harmathy Attila: *Szerződésmódosítás – devizaalapú kölcsönszerződés*. Jogtudományi Közlöny, 2016/11. szám, 537.

⁴ Szalai Ákos: *A magyar szerződési jog gazdasági elemzése*. E Harmattan Kiadó, 2013. 72.

⁵ Lásd többek között: Almási Antal: *A háború hatása a magánjogra*. A Magyar Jogászegylet Könyvkiadó Vállalata, VIII. évfolyam, I. kötet, Franklin-Társulat Bizománya, Budapest, 1917.

⁶ Elsőként a munkaszerződés és a lakásbérleti szerződés jogi rendezésénél volt szükség állami beavatkozásra, a szerződés tartalmának részben kogens normákkal történő meghatározására. Lásd: Vékás Lajos: *Szerződési jog. Általános rész*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016. 43.

⁷ Az előszerződés körében a Ptk. 6:73. § (3) bekezdése határozza meg azokat az eseteket, amelyek alapján bármelyik fél a végleges szerződés megkötését megtagadhatja. Ezek egybeesnek a bírósági szerződésmódosításnak a Ptk. 6:192. § (1) bekezdésében meghatározott eseteivel.

⁸ Erről részletesebben lásd: Vékás Lajos: *A szerződési szabadság alkotmányos korlátai*. Jogtudományi Közlöny, 1999/2. szám, 53–60.

2. A VIS MAIOR ELŐTÉRBE KERÜLÉSE

A háborús helyzetek és a gazdasági válságok által kiváltott változások közé tartozik a lehetetlenülés intézményének az előtérbe kerülése is. *Almási Antal* megfogalmazása szerint: „a békés magánjogban a lehetetlenülés kivételes, a háborúsban pedig tömeges jelenség”.⁹

Ehhez kapcsolódóan merülhet fel a vis maior kérdése is, a lehetetlenülés egyik lehetséges okaként. Újabbán ez a kérdés a COVID-19 járvány kapcsán kapott ismét figyelmet.

A vis maior (erőhatalom) fogalmát a Kúria a BH 2014.147. számú eseti döntésben részletesen vizsgálta. Ezzel kapcsolatban rámutatott, hogy a vis maior fogalmi elemeit a Ptk. nem határozza meg. A vis maior jelentése: ellenállhatatlan erő, amely olyan mértékű erőt, eseményt jelent, amelynek egyetlen ember sem tud ellenállni, amelyet senki sem tud elhárítani. Ilyenek bizonyos természeti csapások, de ebbe a körbe tartoznak az olyan emberi megmozdulások is, amelyek ellenállhatatlanul, elemi erővel hatnak (emberi eredetű vis maiornak tekinthető például a háború, a forradalom, illetve a pénznem megszűnése anélkül, hogy új pénznem lépne a megszűnt helyébe). A vis maiornak minősülő események abszolút jellegűek, tehát nem annak van jelentősége, hogy az adott személy tud-e ellenük védekezni, hanem annak: akad-e olyan ember, aki az adott eseményt el tudná hárítani.

A vis maior hagyományos eseteként a természeti katasztrófák – köztük járványok – említhetők, de idesorolhatók bizonyos állami intézkedések is.¹⁰

A vis maior körébe tartozó események az érvényesen létrejött szerződés teljesítését nem csupán megnehezítik, hanem emberi erővel el nem hárítható módon lehetetlenné teszik. A Kúria azonban a fenti döntésében azt is kiemelte, hogy a gazdasági válságjelenségek nem minősíthetők „vis maiornak”, így nem teszik lehetetlenné a létrejött szerződések teljesítését.

Fontos kiemelni, hogy a szerződéskötés után, a szerződéses jogviszony fennállása alatt felmerülő, vis maiornak minősülő körülmények többféle joghatás kiváltására is alkalmas lehetnek.¹¹ Nemcsak lehetetlenné tehetik a szerződés teljesítését, de más szerződésszegéshez is vezethetnek. Ezzel egyidejűleg pedig lehetőséget adhatnak a szerződészegő fél számára a kontraktuális felelősség alóli kimentésre.

A vis maiornak minősülő körülmények a *clausula rebus sic stantibus* törvényi feltételeit is kimeríthetik, így a Ptk. szerint arra is alapot adhatnak, hogy az előszerződés alapján bármelyik fél a végleges szerződés megkötését megtagadja, vagy a szerződés bírósági módosítását kérje.

Arra is van emellett lehetőség, hogy erre vonatkozó külön szerződéses kikötés alapján – vis maiorra hivatkozással – bármelyik fél a szerződést egyoldalú jognyilatkozattal megszüntesse. Külön szerződéses rendelkezés esetén tehát a felek a vis maiort a szerződés felmondását vagy az attól való elállást megalapozó oknak is tekinthetik.

⁹ Almási: i. m. 157.

¹⁰ Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. 2. kötet. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 1535.

¹¹ Ettől eltérő kérdés a szerződéskötéskor már fennálló, vis maiornak minősülő körülmények szerződési jogi megítélése. Ezek elsősorban az érvénytelenségi szabályok körében bírnak relevanciával. Erről lásd: Bán Dániel: *A világjárvány hatása a tartós szerződéses jogviszonyokra*. Kézirat, 2022.

Ezt emelte ki a Kúria a BH 2022.209. számú eseti döntésében is. Ebben a Kúria rámutatott: a szerződő felek abban állapodtak meg, hogy a csupán példálózó felsorolással meghatározott vis maior a szerződés teljesítését akadályozó körülménynek tekintik, előírtak egy eljárási rendet a maguk számára a vis maior bekövetkezése esetére, és megállapították a vállalt szerződéses kötelezettségre gyakorolt joghatását is.

3. A VIS MAIOR ÉS A FELELŐSSÉG ALÓLI KIMENTÉS FELTÉTELEI

3.1. Vis maior és a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség

Vis maiornak a Ptk. 6:142. §-a szempontjából az ellenőrzési körön kívüli, azaz a szerződésszegő fél által nem befolyásolható azon körülmények minősülnek, amelyekre a fél nem képes hatást gyakorolni.¹²

A Kúria ezzel kapcsolatban a BH 2022.209. számú eseti döntésében azt emelte ki, hogy a koronavírus által kiváltott súlyos járványügyi helyzet a szerződés megkötése után felmerülő, rendkívüli, kivételes jellegű és előre nem látható, elháríthatatlan külső körülmény, amely nem tartozott a vis maiorra hivatkozó szerződő fél (a perben felperes) rendes üzleti kockázatának a körébe.

Ettől eltérően ítélte meg a Kúria a járványhelyzet által okozott beszerzési nehézségeket a Pfv.20826/2021/2. számú precedensképes határozatában. A Kúria végzésében elsődlegesen azt emelte ki, hogy a szerződésszegéssel okozott károk körében a Ptk. 6:142. §-a – alapvetően eltérve az 1959-es Ptk. kimentési rendszerétől – nem felróhatósági, hanem attól független, objektív és ezáltal szigorúbb alpra helyezte a felelősség alóli mentesülés feltételrendszerét, amellyel a jogalkotó alapvetően a szerződésben önként és tudatosan vállalt kötelezettség megszegése esetére az üzleti kockázatok helyes elosztását, ezáltal a szerződésszegés kárkövetkezményeinek megfelelő telepítését célozta. A másodfokú bíróság ítéletében az alperes ellenőrzési körön kívül eső körülménynek tekintette a koronavírus-járványt, illetve az általa előidézett veszélyhelyzetet. Mivel ezt a felülvizsgálati kérelem nem érintette, ezért ezzel összefüggésben a Kúria csupán azt jegyezte meg, hogy a Ptk. – és az annak kodifikációs mintájának tekintett Bécsi Vételi Egyezmény szigorú gyakorlata – szerint a beszerzési nehézségek a kötelezett ellenőrzési körébe tartoznak, és csak kivételesen (a szerződésszerű teljesítés ténylegesen lehetetlenné válásakor, ha pl. az adott áru teljesen eltűnt a piacról) tekinthetők ellenőrzési körön kívülinek.

A Kúria kiemelte továbbá, hogy a fokozódó világjárvány közepette kötött szerződések esetén észszerűen eljáró, az adott piaci viszonyokat ismerő szakcégtől elvárható, hogy – éppen különös szaktudása okán – a szerződés megkötésének időpontjában számoljon a reális korlátozásokkal, azaz a saját teljesítését negatívan befolyásoló körülményekkel, amelyek előreláthatósága kizárja a mentesülését. Lényeges továbbá, hogy a kárkövetkezmények elhárítása terén elvárt a kötelezettől az aktív, tevéleges kármegelőző, kárelhárító magatartás, amelynek az alperes csak részben tett eleget.

¹² Az előreláthatósági korlátról lásd: Fuglinszky Ádám: *Az előreláthatósági klauzula értelmezésének újabb dilemmái*. *Gazdaság és Jog*, 2019/7–8. szám, 1–7.

Ezzel egyezően foglalt állást az Új Ptk. Tanácsadó Testület is a Ptk. 6:142. §-ához fűzött véleményében. Ebben a Tanácsadó Testület kiemelte, hogy az „ellenőrzési körön kívül eső” mentesülési ok megfogalmazása a felelősség többi eleméhez hasonlóan absztrakt, amelyet a jogalkotói szándék szerint objektív mércével, és nem felrúthatósági alapon kell megközelíteni.

A Tanácsadó Testület arra is rámutatott, hogy a Ptk. 6:142. §-ában foglalt rendelkezés egy kockázattelepítési szabály. A szerződésszegésért való felelősség szabályai a „belső” vis maior esetében nem teszik lehetővé a felelősség alóli mentesülést. A szerződést szegő fél a kártérítési felelősség alól csak akkor mentesül, ha az elháríthatatlan körülmény az ellenőrzési körön kívül esik. Önmagában az, hogy a szerződést megszegő fél az adott körülményt nem képes befolyásolni, illetve nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell tekinteni. Ebből következően ellenőrzési körbe eső lehet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem volt befolyásolható, és amely a gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható.

3.2. Vis maior és a kötbérfizetési kötelezettség

A vis maior, illetve az azon alapuló mentesülés kérdése nemcsak a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség, hanem a kötbérfizetési kötelezettség szempontjából is meghatározó jelentőségű.

A Ptk. 6:186. § (1) bekezdése alapján a kötelezett pénz fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős, megszegi a szerződést. Mentesül a kötbérfizetési kötelezettség alól, ha szerződésszegését kimenti. Mivel a felelősség feltételeit a kontraktuális kártérítési felelősség szabályai szerint kell megítélni, ezért a kimentés tekintetében is a Ptk. 6:142. §-ában írt feltételek az irányadók. A szerződésszegő fél ennek alapján a kötbérfizetési kötelezettség alól is csak akkor mentesülhet, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körön kívül eső és a szerződéskötés idején előre nem látható és elháríthatatlan körülmény okozta, amely nem volt elkerülhető, következményei pedig nem voltak elháríthatók.

A szabályozás diszpozitív jellege azonban lehetővé teszi azt is, hogy a felek a kötbérfelőlősség alóli kimentést ettől eltérően rendezzék, vagy akár azt is, hogy kimentést nem engedve „objektív” kötbérfizetési kötelezettséget írjanak elő.¹³

4. A SZERZŐDÉS LEHETETLENÜLÉSE

4.1. A gazdasági válság vis maiornak minősül-e?

A fent idézett BH 2014.147. számú eseti döntésben az eljáró bíróságok egyhangúlag úgy foglaltak állást, hogy a gazdasági válság jogi értelemben nem minősíthető vis maior-nak. A perbeli devizaalapú kölcsönszerződés teljesítése ennek alapján nem lehetetlenült.¹⁴

¹³ Vékás Lajos: *Szerződési jog. Általános rész.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016.164.

¹⁴ Külön kérdés, hogy a pénzkölcsönszerződés teljesítése lehetetlenülhet-e egyáltalán. A BH 2014.147. döntésben első fokon eljáró bíróság szerint a teljesítés lehetetlenné válása pénzkölcsön esetén fogalmilag kizárt. A Kúria

Ez a megállapítás azért is lényeges, mert azt a további kérdést is felveti, hogy ha egy szerződés teljesítése önmagában a kedvezőtlen gazdasági folyamatok, a hivatalos fizetőeszköz jelentős leértékelődése miatt nem válik lehetetlenné, akkor melyik szerződő félnek kell az ebből eredő kockázatot és többletterhet viselnie. A kockázatviselés, az előre nem látható többletterhek viselésének a kérdése akkor is felmerül, ha egy adott körülmény vis maiornak minősül és akkor is, ha nem minősül annak. A vis maiorra minősítés a többletkockázatnak a szerződő felek közötti eltérő viselését eredményezheti, mint amelyre abban az esetben kerülne sor, ha az adott körülményt nem tekintjük vis maiornak. A Kúria a fenti döntésében arra is rámutatott, hogy vis maior esetén a bíróságoknak azt is vizsgálniuk kell, hogy hol húzódik a határ a becsülhető piaci kockázat és az előre nem becsülhető többletkockázat között.

Ha megállapítható, hogy egy adott esemény, körülmény vis maiornak minősül és ezzel együtt az is, hogy a felek szerződési szándéka nem terjedt ki az ebből adódó többletkockázatra, akkor a kockázatviselésre főszabály szerint a lehetetlenné válásra irányadó jogszabályi rendelkezések alapján kerül sor. Erről a Ptk. 6:180. §-a rendelkezik.¹⁵

Ennek alapján a lehetetlenülés jogkövetkezményeit – így a kockázatviselés kérdését is – az alapján kell eldönteni, hogy a teljesítés lehetlenné válásáért bármelyik fél felelős volt-e, vagy a teljesítés a felek ellenőrzési körén kívül felmerült, elháríthatatlan és előre nem látható okból vált lehetlenné.

Mivel a vis maiorért az egyik fél sem felelős (objektív lehetetlenülés), ezért a Ptk. 6:180. § (1) bekezdését kell alapul venni. Eszerint pedig, ha a teljesítés lehetlenné válásáért egyik fél sem felelős, a szerződés megszűnésének időpontját megelőzően nyújtott szolgáltatás pénzbeni ellenértékét meg kell téríteni. Ha a már teljesített pénzbeni szolgáltatásnak megfelelő ellenszolgáltatást a másik fél nem teljesítette, a pénzbeni szolgáltatás visszajár.

Ez a rendelkezés is több kérdést vet fel, mindenekelőtt azt, hogy a már nyújtott szolgáltatás pénzbeni ellenértékét melyik időpont szerint kell meghatározni. A szerződéskötés kori vagy a teljesítéskori időpont az irányadó?

4.2. A COVID–19 járvány és a lehetetlenülés

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróság is számos döntésében foglalkozott a COVID–19 járványnak a szerződéses jogviszonyra gyakorolt hatásával.

A lehetetlenülés kérdését az 5/4/2021. választottbírósági ítélet is vizsgálta. Ebben a Választottbíróság megállapította, hogy az eljárással érintett bérleti szerződés teljesítése nem vált lehetlenné, a felek között létrejött szerződés nem lehetetlenült. Az adott időszakban – 2020 első félévében – nem létezett olyan körülmény, amely a felperest akadályozta volna abban, hogy a perbeli albérleti szerződés tárgyát képező ingatlanokat jövedelemszerzés céljából hasznosítsa belföldi magánszemélyek részére, akár rövid, akár hosszú távú szerződés útján. A felperes semmilyen lépést nem tett az eljárással érintett

ezzel azonosan foglalt állást. Ítéletében kiemelte, hogy bár a felperesre rendkívüli terhet ró a kölcsönszerződésben foglaltak teljesítése, a kölcsön visszafizetése azonban nem tekinthető lehetlenné.

¹⁵ Fontos kiemelni, hogy a vállalkozási szerződés lehetetlenülésére a Ptk. 6:248. §-a speciális rendelkezéseket ír elő.

ingatlanok vonatkozásában arra, hogy a konkrét időszakban azokat a külföldi vendégkörön kívül is hasznosítsa.¹⁶ A felperes árbevételének csökkenése az általa megkötött szerződések teljesítését nem tette lehetetlenné. A felperesnek emellett módja és lehetősége lett volna arra is, hogy az általa hivatkozott indokok alapján jelezze szerződésmódosításra irányuló szándékát az alperesnek.

Hasonlóan foglalt állást a Választottbíróság az 5/6/2021. számú ítéletében is. Ebben a Választottbíróság kiemelte, hogy álláspontja szerint a koronavírus-járványhelyzetre tekintettel hozott jogszabályok és intézkedések a bérleti szerződés lényegét képező szolgáltatások teljesítését nem tették lehetetlenné, ugyanis a bérlemény használata továbbra is lehetséges volt és a bérlemény alperes rendelkezésére állt, továbbá a bérleti díj fizetése, mint pénz fizetésére vonatkozó kötelezettség teljesíthetősége sem lehetetlenült.

A lehetetlenüléstől független kérdés volt az, hogy az alperes által folytatni kívánt tevékenység időlegesen visszaesett, ennek következtében pedig az alperes bevétele is csökkent. A Választottbíróság álláspontja szerint azonban ez az alperes üzleti kockázatának körébe tartozó kérdés volt, hiszen a felek nem tették a bérleti díj fizetésének feltételévé azt, hogy az alperes a tevékenysége során bizonyos üzleti forgalmat elér, és bizonyos bevételt realizál. Az üzleti forgalom és bevétel csökkenésének számos más oka is lehetséges, amelyek tipikusan a vállalkozó üzleti kockázatának körébe tartoznak. Mindkét fél egyezően akként nyilatkozott, hogy a bérleti szerződés nem lehetetlenült. Az alperes azonban tévesen hivatkozott arra, hogy a bérleti szerződés fenti megfogalmazásával a felek a vis maior esemény idejére – a lehetetlenülés következményeinek alkalmazása helyett – lehetőséget biztosítottak a szerződéses kötelezettségeik időleges nem-teljesítésére. A vis maior esemény az általánosan elfogadott gyakorlat és jogirodalom szerint a szerződésszegést (a főkötelezettség nemteljesítését) kimentő körülmény. A bérleti szerződés kikötése úgy volt értelmezendő, hogy amennyiben vis maior esemény okán az egyik fél nem volt képes teljesíteni a szerződést, azért kárfelelősség nem terhelte.

A koronavírus-járványhelyzet következtében hozott jogszabályoknak és intézkedéseknek az üzleti forgalmat csökkentő hatását az üzleti kockázat körében az alperes különböző módon kezelhette. Ezek egyike a rendes felmondás volt, amikor az alperes mint bérlő a bérleti díj fizetésének kötelezettségét három hónapra, azaz a felmondási időre korlátozta. A Választottbíróság álláspontja szerint egy többéves bérleti szerződés előzmény után megkötött határozatlan idejű bérleti szerződés esetén a három hónapos bérletidíj-fizetési kötelezettség észszerű mértékű vállalkozói üzleti kockázat volt, különösen olyan helyzetben, amikor a felmondás időpontjában a bérleményben még jelentős számú gépkocsi parkolt és a felmondási idő végéig a bérlő nem volt köteles a bérlemény teljes kiürítésére. Az alperes végül is ehhez hasonló megoldást választott, rendes felmondás helyett azonban (megalapozatlanul) azonnali hatályú rendkívüli felmondással élt.

A Választottbíróság megjegyezte, hogy az alperesnek lehetett volna olyan döntése is, miszerint a forgalom csökkenését átmenetinek tekintve a bérleti szerződést fenntartja és később megállapodással, vagy ennek hiányában bírósági döntéssel a korlátozás időszaka csökkentett bérleti díj alkalmazását kéri. Az alperes azonban nem ezt a megoldást választotta, hanem a szerződést felmondta, így a Választottbíróság ezen adott tényállást

¹⁶ A Választottbíróságnak ez a megállapítása azért is figyelemre méltó, mert ezzel tulajdonképpen a felperest terhelő kárenyhítési kötelezettséget, illetve annak elmulasztását állapította meg.

tekintette irányadónak, hozzátéve, hogy a felmondásra tekintettel megszűnt bérleti szerződés feltételeinek *clausula rebus sic stantibus* elv alapján történő módosítása utólag már nem volt lehetséges, de ilyen kérelem nem is volt a felek részéről.

5. ÖSSZEGZÉS

A gazdasági, társadalmi válsághelyzetek szükségessé tehetik a hagyományos magánjogi rendelkezések felülvizsgálatát, jogszabályi szintű kivételek engedéséhez vezethetnek. A jogalkotó és a jogalkalmazói gyakorlat azonban még világháború esetén is igyekezett szűken tartani ezeknek a kivételeknek a körét. Ez jól látszik a vis maiorral kapcsolatos ítélkezési gyakorlatban.

Ez tendencia a COVID–19 járvány kapcsán is megfigyelhető. A jogalkotó ugyan számos kivételes jogszabályi rendelkezést alkotott, melyek egy része valószínűleg tartósan a magánjogi szabályozás része marad,¹⁷ a bírói gyakorlat azonban igyekezett korlátok közé szorítani a kivételes körülményekre, így a vis maiorra történő hivatkozások körét.

A megváltozott gazdasági viszonyok azonban kétségtől gazdagítani fogják a szerződések lehetetlenülésére vonatkozó elméleti és gyakorlati ismeretek körét.

¹⁷ Ebbe a körbe különösen a távollévők közötti, elektronikus úton történő jognyilatkozat tételre vonatkozó szabályok tartoznak. Ezek nemcsak a kötelmi jogot, hanem a jogi személyek jogát is közvetlenül érintik.